ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
HUMANITAS
INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

ISSN: 2645-8837
HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi
HUMANITAS - International Journal of Social Sciences
2026, (Ek Sayı), 180-193

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: *01.04.2026* ***Kabul Tarihi / Accepted:*** *11.06.2026*

Güler, A. (2026). Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* romanının hiper metin kuramıyla incelenmesi. *HUMANITAS - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 14*(Ek Sayı), 180-193. https://doi.org/10.20304/humanitas.1920480

LATİFE TEKİN'İN *BERCİ KRİSTİN ÇÖP MASALLARI* ROMANININ HİPER METİN KURAMIYLA İNCELENMESİ[1]

Aydın GÜLER[2]

ÖZ

1980 sonrası Türk romanının önemli yazarlarından olan Latife Tekin, ortaya koyduğu eserlerindeki biçimsel yenilikler ve tematik dönüşümleriyle ön plana çıkmıştır. Bu açıdan yazarın *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı romanı da söz konusu biçimsel yenilik ve tematik dönüşümler açısından dikkat çekmektedir. *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı roman, geleneksel anlatı yapısında bazı değişiklikler yaparak bünyesine çok seslilik (polyphony), metinlerarasılık (intertextuality) ve anlatı düğümlerini katmıştır. Bu bilgiden hareketle çalışma, romanın yapısal özgünlüğünü analiz etmek üzere hiper metin kuramını esas almaktadır. George Landow ve Ted Nelson'un ortaya koyduğu hiper metin kuramı analizin çerçevesini oluşturmakla birlikte bu kuramı desteklemek üzere Kristeva'nın metinlerarasılık anlayışından, Bakhtin'in çokseslilik ve kronotop kavramlarından, Barthes'in okur merkezli anlayışından yararlanılmıştır. Bu analiz ışığında romanın mekânını teşkil eden Çiçektepe'nin hem fiziksel hem bağlamsal hem de semantik açıdan romanın düğüm noktası olduğu ve bundan dolayı Çiçektepe'nin hiper metinsel bir işlev kazandığı görülmüştür. Karakterler arası geçişler, okur-yazar etkileşimi, her bölümde yaşanan olayların birbirleriyle hem ilgili hem de ilgisiz görünmeleri analizin temel perspektifini oluşturan hiper metin analizi kapsamında *Berci Kristin Çöp Masalları* romanını sabit ve geleneksel bir yapı olmaktan çıkarmıştır. Bunun yerine roman; yeniden üretilebilir ve dolayısıyla tüketilebilir, yeniden dizilebilir ve kurgulanabilir bir hâl almıştır. Bu bulgular ışığında, romanın yapısının dijital çağın okuma biçimleriyle örtüşmesi, eserin güncel anlamda yeniden değerlendirilmesini, analiz edilmesini de hem mümkün hem de gerekli kılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma, hiper metin kavramının Türk edebiyatındaki yeri ve Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* romanının bu kurama uygunluğunu tartışarak metnin kuramsal ve edebi yerini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çokseslilik, Hiper metin kuramı, Latife Tekin, Metinlerarasılık, Postmodern anlatı.

AN ANALYSIS OF LATIFE TEKIN'S NOVEL *BERCI KRISTIN ÇÖP MASALLARI* WITH HYPERTEXT THEORY

ABSTRACT

Latife Tekin, one of the important writers of the Turkish novel after 1980, came to the fore with her formal innovations and thematic transformations in her works. In this respect, the author's novel *Berci Kristin Çöp Masalları* also draws attention in terms of these formal innovations and thematic transformations. *Berci Kristin Çöp Masalları* has made some changes in the traditional narrative structure and added polyphony, intertextuality and narrative knots to its structure. Based on this information, the study is based on hypertext theory to analyze the structural originality of the novel. In addition to the hypertext theory put forward by George Landow and Ted Nelson forms the framework of the analysis, Kristeva's understanding of intertextuality, Bakhtin's concepts of polyphony and chronotope, and Barthes' reader-centered understanding were used to support this theory. In the light of this analysis, it has been seen that Çiçektepe, which constitutes the setting of the novel, is the node of the novel both physically, contextually and semantically, and therefore Çiçektepe has gained a hypertextual function. The transitions between the characters, the literacy interaction, and the fact that the events in each chapter seem both related and unrelated to each other have removed *Berci Kristin Çöp Masalları* from being a fixed and traditional structure within the scope of hypertext analysis, which constitutes the basic perspective of the analysis. Instead, the novel, it has become reproducible and therefore consumable, rearrangeable and fictionalized. In the light of these findings, the overlap of the structure of the novel with the reading styles of the digital age has made

[1] Bu çalışma 11-12 Aralık 2025 tarihinde gerçekleştirilmiş IV. Uluslararası Filoloji Akademik Çalışmaları Kongresi'nde sunulmuş çalışmadan hareketle üretilmiştir.

[2] *Araş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, aydinguler@balikesir.edu.tr, https://orcid.org/ 0000-0002-2530-8170*

it both possible and necessary to re-evaluate and analyze the work in a current sense. Therefore, this study discusses the place of the concept of hypertext in Turkish literature and the suitability of Latife Tekin's novel Berci Kristin Çöp Masalları to this theory and reveals the theoretical and literary place of the text.

Keywords: Hypertext theory, Intertextuality, Latife Tekin, Polyphony, Postmodern narrative.

Giriş

Geleneksel anlatı biçimleri, modern kuramsal yaklaşımların ve dijitalleşmenin yarattığı etkilerle paradigma ve kurgu yapılarında köklü bir değişime uğramıştır. Bu değişim, edebî metni mutlak bir başlangıç, gelişme ve sonuç barındıran doğrusal bir olay örgüsü olmaktan çıkarmak suretiyle çok boyutlu, parçalı ve okurun aktif katılımıyla metnin yeniden şekillenmeye müsait karmaşık bir ağ yapısına dönüştürmüştür.

Landow ve Nelson'un ortaya koyduğu hiper metin kuramı, işaret edilen değişim ve dönüşümlere aracılık eden, metnin sınırlarını genişleten felsefi ve yapısal bir çerçeve önermektedir. Aslen dijital çağın okuma biçimlerini yansıtan bir kavram olan hiper metin; yazar otoritesinin zayıfladığı, metnin lexia adı verilen metin bloklarından oluştuğu, olayların merkezsizleştiği ve okura sonsuz bağlantı kurma imkânı tanıyan bir yapıyı işaret etmektedir.

Hiper metin kuramı, Derrida'nın yapısöküm ve merkezsizleşme kavramlarından, Barthes'ın yazarın ölümü ve yazılabilir metin kavrayışından, Deleuze ve Guattari'nin hiyerarşik ağaç modelini reddeden rizom (köksap) modelinden beslenmektedir. Bunlara ek olarak Kristeva'nın metinlerarasılık anlayışı ile Bahtin'in çokseslilik, diyaloji, heteroglossia ve kronotop gibi kavramları da hiper metin estetiğinin kuramsal kaynaklarını oluşturmaktadır. Bu teorik çerçeve ışığında edebî eser, tek bir izleğin sunulduğu, yapısı itibarıyla tamamlanmış ve değişime kapalı bir kutu olmaktan çıkarak her noktanın birbiriyle bağlantı kurabildiği, geçici merkezlerin inşa edilebildiği diyalojik bir iletişim alanına dönüşmektedir. Bu bağlamda okur da pasif tüketici pozisyonundan çıkarak anlam düğümleri arasında kendi yolunu çizen, metni zihinsel olarak yeniden yapılandıran bir çeşit eş yazar konumuna yükselmektedir.

Hiper metin anlayışı dijital okuma alışkanlıklarıyla ilişkilendirilmesine rağmen edebiyat tarihi, kurgusal anlamda hiper metin kavrayışını bünyesinde barındıran basılı eserler içermektedir. Bu bağlamda Berci Kristin Çöp Masalları romanı bünyesinde taşıdığı anlatı düğümleri, çokseslilik ve metinlerarasılık özellikleri aracılığıyla geleneksel roman yapısının dışında, hiper metin estetiğinin basılı hâldeki örneklerinden birini temsil etmektedir.

Roman, alışılagelmiş biçimde bir başkahraman veya antagonist bulundurmaz. Bunun yerine fiziksel, bağlamsal ve semantik bir kesişim alanı olan Çiçektepe'yi kurgunun düğüm noktası veya geçici merkezi olarak konumlandırır. Bu anlamsal düğüm uygulaması, romana sabit ve kapalı bir sistem olmanın karşıtı olarak dinamik bir yapı kazandırmaktadır.

Kurgu içerisinde yer alan karakterlerin belirli lexialarda görünüp aniden kaybolması, bölümler arasında aktarılan olayların birbirleriyle hem doğrudan ilişkili hem de tamamen bağımsız görünmesi, metnin rizom yapısının bir göstergesidir. Bu parçalı dizilim; eseri yeniden üretilebilir, yeniden dizilebilir ve okurun tercihleriyle çoklu şekillerde kurgulanabilir kılmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, Berci Kristin Çöp Masalları romanının söz konusu yapısal özgünlüğünü hiper metin kuramının analitik araçlarıyla derinlemesine incelemektir. Çalışma;

metindeki lexiaların işleyişi, rizomatik ağ yapısı, merkezsizleşme uygulamaları ve anlatıdaki metinlerarası referanslara odaklanarak, aslen dijital döneme ait bir estetik kavrayışın geleneksel bir basılı romanda nasıl kurulduğunu teorik bir zeminde tartışmayı hedeflemektedir. Romanın çağdaş kuramlar ışığında yeniden okunması, eserin güncel anlamda yeniden değerlendirmesini mümkün kıldığı gibi, Türk edebiyatında dijital çağın okuma biçimleriyle örtüşen metinlerin tespitine yönelik kavramsal bir yaklaşım sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı romanını hiper metin kuramı bağlamında incelemektir. Çalışma öncelikle hiper metin kuramını ve hiper metin kuramının dayandığı diğer kuram, anlayış ve kavramları değerlendirmekte ve romanı bu bilgiler ışığında analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu analizden hareketle söz konusu romanın, aslen sanal bir yazın anlayışı olan hiper metin kuramının basılı bir edebi esere uygulanmasının olanaklarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Türk romanının önemli isimlerinden Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* romanının hiper metin kuramıyla incelenmesi, romandaki metin bloklarının tespiti ve anlam düğümünün açığa çıkarılması açısından önem arz etmektedir. Çalışma, üzerine az ve kısıtlı araştırmalar yapılmış ve internet alanına sıkıştırılmış hiper metin kuramını basılı bir edebi metne uygulamakta ve basılı bir metindeki yapıları tespit etmektedir. Hiper metnin dayandığı felsefe başlıklar altında ele alınmakta ve romandaki izdüşümleri tespit edilmektedir. Ayrıca bu çalışma hiper metin gibi yeni, çağdaş ve kompleks bir kuramın dinamiklerini ortaya koyması ve basılı bir edebi metne uygulanması açısından literatüre katkı sunmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden biri olan belge incelenmesi yöntemine dayanmaktadır. Belge incelenmesi, metinlerin sistemli ve objektif bir biçimde analiz edilmesine elveren bir araştırma yöntemidir. Edebî metinlerde belge incelemesi, metindeki temaların, anlatım tekniklerinin ve eleştiri kuramları bağlamında metin çözümlemesini mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Latife Tekin'in eserleri, örneklemini ise *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı romanı oluşturmaktadır. Bu roman hiper metin kuramıyla incelenmeye oldukça uygun olmasıyla öne çıkmakta ve bu analizin sonucunda literatüre zengin bir veri sunmaktadır.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmanın birincil verileri Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı romanından elde edilmektedir. Ayrıca roman üzerine yapılmış akademik çalışmalar ve hiper metin kuramına dair incelemeler taranmış, ilgili kaynaklar bir araya getirilerek araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuştur.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi kapsamında belge incelenmesi metoduna başvurulmuştur. Roman hiper metin kuramı bağlamında incelenmiş ve hiper metin kuramının faydalandığı merkezsizleşme, lexia, rizom metin, çokseslilik ve metinlerarasılık gibi anlayışların romandaki izdüşümleri değerlendirilmiştir. Metindeki karakterlerin kurguya girişleri ve çıkışları, anlam düğümünü teşkil eden Çiçektepe'nin kurgudaki temel konumlandırılışı tespit edilmiştir. Bu sayede romanın hiper metin bağlamında incelenme olasılığı ortaya konmuştur.

Bulgular

Bu çalışma hiper metin kuramını çerçeve kuram olarak almaktadır. Hiper metin kavramını açıkladıktan sonra hiper metnin edebiyattaki genel görünümü ele alınacak daha sonra da hiper metin kuramının estetiğini oluşturan yazarın ölümü, lexia, yazılabilir metin, rizom metin, metinlerarasılık, diyalojizm ve çokseslilik kuram ve anlayışları açıklanarak metne tatbik edilecektir. Bu çalışmada adı geçen kuramlar ve kavramlar yalnızca hiper metin estetiğini etkiledikleri ölçüde ele alınmıştır.

Edebiyatta Hiper Metin

Hiper metin Landow, Nelson, Eco, Bolter, Suliman gibi araştırmacıların kaynaklarında doğrusal olmayan (non-lineer), bağlantılı ve okura metnin anlamlandırılması bağlamında aktif rol veren yani interaktif bir metin olarak görülmektedir (Kilfeather 1996, s. 39). Eco hiper metinle ilgili şu cümlelerle insan yaratıcılığının hem üretim aşamasındaki hem de tamamlanmış eser veya olayları yeniden yorumlayabileceğini ifade etmektedir:

> Hiper metinsel bir yapıyla Waterloo Savaşı'nı yeniden yazabiliriz, Blücher'in Almanları yerine Grouchy'nin Fransızlarının gelmesini sağlayabiliriz; bunu büyük bir eğlenceyle yapmamızı sağlayan war games denilen savaş oyunları var. Ama Hugo'nun o sayfalarının trajik büyüklüğü, işlerin (bizim arzularımızın dışında) olduğu gibi gitmesidir…. Hiper metinsel anlatı bizi özgürlük ve yaratıcılıkta eğitebilir, bu iyi bir şey ama hayat bundan ibaret değil. Sonu bilindik öyküler bize ölmeyi de öğretir. (Eco, 2019, s. 28-29)

Hiper metin, metin bloklarından ve onları birbirine bağlayan linklerden oluşmakta ve bu sayede okura bilginin kavranma sırasını kendisinin seçmesini sağlamaktadır. Yukarıda da işaret edilen teorilerin desteklediği hiper metinler, yazarın etkisini minimuma indirmekte, anlam düğümleri çevresinde metin bloklarından oluşmakta, diğer metinlerle ilişki kurmakta ve okura anlamı yapılandırma fırsatını tanımaktadır. Hiper metinle yapılandırılmış metinlerde okurlar merkezî bir izlekten ziyade her an farklı yapılandırılabilecek, birbirleriyle farklı biçimlerde ve sıralamalarda okunabilecek ve bunun bir getirisi olarak farklı anlamlandırma deneyimleri yaşayabileceklerdir. Buna bağlı olarak hiper metin ile oluşturulan eserler okurun kendi edebî maceralarını kendi tercihleriyle oluşturabilecekleri dijital veya basılı eserlerdir (Kılıç ve Aytan, 2018, s. 255).

Hiper metnin edebiyattaki yansımaları, önceden belirtildiği üzere dijital ve basılı örnekler şeklinde görülmektedir. Hiper metin ile ortaya çıkan dijital ilk eser Michael Joyce'a ait *Afternoon, a Story* isimli eserdir (Landow, 1991, s. 113). 1987'de yazılmış, 1990'da Eastgate Systems tarafından yayımlanmıştır (ELMCIP, t. y.). Hâlâ yayında olan eser https://www.wwnorton.com/college/english/pmaf/hypertext/aft/ adresinde okurlara sunulmaktadır. Bu eserde okur, linki işaretlenen kelimelere tıklayarak kendi okuma biçimini şekillendirmektedir. Benzer bir şekilde, Stuart Moulthrop'un *Victory Garden* ve *Forking Paths* isimli eserleri de işaret edilen okuma deneyimleri sunan ve internet ortamında ulaşılabilen eserlerden bazılarıdır.

Basılı hiper metin eserlerinin çoğu öncül niteliğindedir. Hiper metin kuramından çok önce kaleme alınmış bu eserler, sundukları okuma deneyimi ve dayandığı felsefi anlayışlar yoluyla hiper metin kuramıyla ortaklıklar kurmaktadır. Söz gelimi James Joyce'un *Ulysses* ve *Finnegan Uyanması* adlı eserleri içerdiği göndermeler, döngüsel yapılarıyla hiper metnin öncül örneklerindendir. Doğrusal olmayan yapılarıyla öne çıkan Laurence Sterne'in *Tristram Shandy* romanı ve Jorge Luis Borges'in *Yolları Çatallanan Bahçe* başlıklı hikâyesi hiper metin kuramından örnekler teşkil etmektedir (Landow, 1991, s. 4). Julio Cortazar'ın *Seksek* romanı ise hiper metin kuramı için oldukça değerli bir eserdir. Zira kitap esas olarak iki kitaptan oluşmakta, ilk kitap normal bir okuma seyrinde, ikinci kitap ise karmakarışık bir bölüm numarası sırasıyla metni okumaktadır. Türk edebiyatında hiper metin uygulamaları oldukça nadir görülmekle birlikte Tuncel Altınköprü de okuru çeşitli sorular ve ihtimallerle farklı bölümlere sevk ederek hiper metnin basılı eserlerine örnek vermiştir (Kılıç ve Aytan, 2018, s. 259).

Berci Kristin Çöp Masalları Romanının Hiper Metin Kuramıyla Analizi

Çalışmanın bu bölümünde hiper metin kuramının estetiğini oluşturan diğer kuram ve kavramlar ele alınacak ve metne uygulanarak Berci Kristin Çöp Masalları romanının hiper metin kuramıyla okuma olanağı ortaya konacaktır. Hiper metin kuramı yapısı itibarıyla postyapısalcılık, yapısökümcülük ve postmodernizm gibi çağdaş eleştirel ve felsefi teorilerle beslenmekte ve temelini bunlardan almaktadır.

Merkezsizleşme ve *Berci Kristin Çöp Masalları*

Hiper metin kuramı Jacques Derrida'nın "yapısöküm" anlayışıyla doğrudan ilişkili bir kuramdır. Merkezsizleşme, Derrida'nın savunduğu, sabit bir hiyerarşi veya merkezin bulunmadığı, okurun tercihleri doğrultusunda geçici merkezlerin inşa edilebildiği yapılardır (Suliman 2018, s. 97). Bu bağlamda merkezsizleştirme düşüncesi merkezin varlığını değil, temel bir merkez yerine geçici merkezlerin kurulabileceğini ve merkezin işlevini idame ettirebileceği düşüncesini üretmektedir. *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda ele alınan temel meselenin Çiçektepe'nin dönüşümü olması, Çiçektepe'yi geçici bir merkez yapmaktadır. Romanın mekânını teşkil eden Çiçektepe yani gecekondu mahallesi, düğüm işlevini aldıktan sonra romanın bakış açısının yani odağın sabitlendiği unsur olmuştur. Buradan da anlaşılabileceği gibi geleneksel romanda bir başkahraman veya antagonistin yokluğu, Çiçektepe'yi bir anlamda başkahraman hâline getirmiştir. Bunun bir sonucu olarak da Çiçektepe canlı bir varlık hâline büründürülmüş; doğan, büyüyen, gelişen ve değişen bir kahraman vasfı kazanmıştır. Bu bağlamda romanın, romanın adında da yer alan Berci'likten

Kristin'liğe (ailesine yardımcı, geceleri koyunlara bakan kız çocuğundan; yozlaşmış, kendisine yabancı bir isim takarak bir hayat kadın oluş) geçişinin anlatıldığını kaydetmekte fayda vardır.

Çiçektepe'nin bir çeşit başkahraman hâline gelmesinin bir diğer önemli sebebi, romanda anılan Güllü Baba, Çöp Bakkal/Çöp Muhtar, Kürt Cemal, Bay İzak, Deli Gönül, Lado'nun romanların belirli lexialarına sıkışmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Güllü Baba, Çöp Bakkal, Kel Ali gibi çok az karakter ikinci bir lexiada görünmektedir. Bunun dışında adı geçen karakterler tek bölümde, lexiada görünüp kaybolan karakterlerdir. O yüzden geçici bir pozisyon alarak romanda merkezleşemezler. Bu karakterler sadece Çiçektepe'nin değişim ve dönüşümlerini göstermek üzere kurguya dâhil olmuşlar, işlevlerini tamamladıktan sonra da kurgu alanından ayrılmışlardır. Bu da yazarın Çiçektepe'yi bilinçli bir şekilde kolektif roman kahramanı olarak kurguladığını göstermektedir (Ağırbay, 2025, s. 65).

Lexia ve Parçalı Yapı, Yazılabilir Metin ve Yazarın Ölümü Kavramlarının *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda Görünümü

Çalışmanın bu bölümünde romanın parçalı yapısının Barthes'ın öne sürdüğü lexia kavramı üzerinden kuruluş biçimi ve bu yapının yazılabilir metin ile yazarın ölümü ilkeleriyle nasıl kesiştiği değerlendirilecektir. Roland Barthes'ın görüşleri, hiper metin kuramının yazar ve okur tanımlarını ve konumlarını yeniden belirleme yönünde önemli rol oynamaktadır. Bu aşamada Barthes öncelikle ortaya "yazarın ölümü" tezini ortaya atar. Barthes'a göre bir metnin anlamı yazarın ortaya koyduğu orijin noktasında değil, okurun ulaştığı varış noktasında belirmektedir. Bu bağlamda yazarın mutlak otoritesi sarsılır, okur kendi yolunu çizme gücüne erişir.

Barthes, yazarın ölümü düşüncesiyle bağlantılı olarak yazılabilir (writerly) metin düşüncesini ortaya atmıştır. Metinleri esas olarak okunabilir ve yazılabilir metinler olarak ikiye ayıran Barthes, geleneksel metinleri okunabilir (readerly) olarak adlandırır (Suliman 2018, s. 88). Bu metinler oldukça anlaşılabilir metinler olup okurun metne katılımı oldukça sınırlıdır ve bu durumda okur tüketici ve pasif bir konum almıştır. Başka bir deyişle okur katılımı gerektirmeyen okunabilir bütün metinler gelenekseldir (Barthes, 2002, s. 4). Buna karşıt olarak yazılabilir metinler ise okurun metni yeniden yapılandırabildiği, metnin anlamlandırma sürecine aktif olarak katıldığı metinlerdir. Okur, pasif tüketici konumundan bir anlamda aktif bir şekilde ortak yazar konumuna yükselir. Bu durum okur ile yazar arasındaki çizginin silikleşmesine, yazar otoritesinin zayıflamasına neden olur. Hiper metin üzerine çalışan bir kuramcı olan Michael Joyce da hiper metinlerin keşifsel değil, okurun yeni bağlantılar ve düğümler ekleyebildiği yapıcı bir metin olduğu düşüncesinin üzerinde durmaktadır (Johnson-Eilola, Kimme Hea, 2003, s. 419).

Berci Kristin Çöp Masalları'nın yazılabilir bir metin olması okurun roman evrenine romandan hareketle yeni karakterler, olaylar ekleyebilme kapasitesiyle ilgilidir. Yani okur; romanın belirli anlam katmanlarını oluşturan sosyolojik bölümler, dramatik bölümler, çalışma hayatı, dinî yaşayış, sözlü halk kültürü gibi bölümleri romandan ayırarak bu bölümleri arka arkaya getirmek suretiyle romanı yeniden yazma fırsatı bulmaktadır. Bu da romanın yapısının dijital çağın okuma biçimiyle örtüşmesi ve okura kendi yönünü çizme şansı tanıması anlamına gelmektedir.

Lexia ise Barthes'ın metni anlam birimlerine ayırma fikrinden doğan bir kavramdır. Barthes'a göre metni oluşturan her birim lexia, lexialaın birbiriyle bağlantı kurduğu her kavşak ise bir düğüm noktası oluşturur. Böylece lexialar düğümler aracılığıyla bir araya gelerek bir metni oluştururlar. Barthes'ın kendi ifadesiyle lexialar şöyle tanımlanmıştır:

> Lexia bazen birkaç kelimeyi, bazen birkaç cümleyi kapsayacaktır; bu bir kolaylık meselesi olacaktır: lexianın anlamları gözlemleyebileceğimiz mümkün olan en iyi alan olması yeterli olacaktır; deneysel olarak belirlenen, tahmin edilen boyutu metnin anlarına göre değişen çağrışımların yoğunluğuna bağlı olacaktır: tek istediğimiz, her lexianın sayılacak en fazla üç veya dört anlama sahip olmasıdır. (Barthes, 2002, s. 13-14)

Berci Kristin Çöp Masalları 21 adet lexiadan meydana gelmiştir. Bu lexialaın en uzunu 12, en kısası 3 sayfadan oluşmaktadır. Başlıksız bir şekilde yer alan bu lexialaın birbirleriyle uyumu, olayların devamlılığı gibi kıstaslar gözetilmemiştir. Bu konuya dair iki somut örnek vermek mümkündür: Bu örneklerin ilki altıncı lexiayı oluşturan muhtar adayları seçimi ve Ciğerci ailesinin tanıtımıdır. Çöp Bakkal'ın kazandığı seçimin arka fonunda Ciğerci ailesinden bahsedilir ancak romanın kalanında bu aileye ne olduğu, kurguda nasıl bir işlev üstlendiği belirtilmez veya hissettirilmez (Tekin, 2018, ss. 59-66). İkinci örnek ise on dokuzuncu lexiada caminin müezzini, mahalledeki ahlaksızlıkları önlemek amacıyla kızının öldüğünü ve hayata geri döndüğünü drama yoluyla mahalleliye gösterir. Esasen mizansenden ibaret olan ölüm-hayata dönüş anlatısı mahalleliye ahlaki anlamda çekidüzen vermek için yapılsa da zamanla mahallelinin çeşitli hediyelerle ölüm esnasında olanı biteni öğrenmek isteyişi, müezzin ile kızının bundan fayda sağlamaya başlayıp hediyeleri satması ve polis tarafından götürülmesiyle son bulmuştur. Mahalleliye ders vermek isteyen müezzin zamanla ahlaki kırılma yaşayarak bu mizansenden fayda temin edince kızıyla birlikte polisler tarafından mahalleden alınmıştır (Tekin, 2018, s. 132-134). Verilen bu iki örnekten hareketle, bu iki lexianın öncesi ya da sonrası yoktur. İlk örnekteki Ciğerci ailesi, ikinci örnekteki müezzin ve kızı sadece adı geçen lexialarda görünüp kaybolmuştur. Bu iki lexianın tasarlanışında esas amaç Çiçektepe'deki hayatı ortaya koymaktır. Yoksa kurgusal olarak işlevsiz bu iki lexianın romandaki varlığı ile yokluğu, hangi sırada romana eklendiği, romanın izleğinde herhangi bir belirleyicilik teşkil etmez. Öte yandan örneklenen lexialar romanda sadece kronolojik seyreden olaylara devam hissi vermektedir. Bu yüzden lexialaın tek düğüm olan Çiçektepe'nin çevresinde birbirine iliştirildiği bir kez daha anlaşılmaktadır. Dolayısıyla romanın lexia temelli parçalı örgüsü, okuru metnin yeniden üreticisi hâline getirerek Barthes'ın yazılabilir metin kavramını somutlaştırmaktadır. Bu süreçte yazarın otoritesinin zayıflaması hiper metin estetiğinin merkezsizleşmiş okuma biçimiyle doğrudan örtüşmektedir.

Berci Kristin Çöp Masalları Romanında Rizomatik Yapı

Gilles Deleuze ve Felix Guattari hiper metni de etkileyen rizom (köksap) ve ağaçsı metinler düşüncesini ortaya atmıştır. *Kapitalizm ve Şizofreni* adlı eserlerinde Deleuze ve Guattari rizom kavramını Batı'nın ağaç ve kök düşüncesinin karşısına koymuştur. Hiyerarşik ve merkeziyetçi ağaç metaforunun aksine rizom şu özellikleriyle öne çıkar: Öncelikle rizomun herhangi bir noktası diğer herhangi bir noktayla bağlantılı olabilir ve olmalıdır (Deleuze & Guattari, 2023, s. 17). Bu da Deleuze ve Guattari'nin düşüncesinin bağlantı ve heterojenlik ilkelerini oluşturur. Rizom fikrinin bir diğer ilkesi ise çokluktur. Bu ilkeye göre bir ve bir'den türeyen çokluklar reddedilir. Bir rizom ya da çokluk olarak kuklanın ipleri bir sanatçının veya

göstericinin sözde iradesine değil, sırası geldiğinde ilk kuklanın iplerine bağlı başka boyutları izleyerek başka bir kukla oluşturan sinir liflerinin çokluğuna gönderme yapmaktadır (Deleuze & Guattari, 2023, s. 18).

Deleuze ve Guattari'nin rizom modeli, ağaçsı modeldeki gibi kök salmayı, belirli ve kesin bir izleği takip etmeyi reddetmektedir. Bunun yerine rizom, harita çıkarmayı, kaçış çizgilerini uzatmayı ve dünyayı doğrudan yansıtmayan ancak onunla ilişki kuran paralel bir evrimi önermektedir (Deleuze & Guattari, 2023, s. 21). *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda dokuz ile on ikinci lexialar arasında bu rizom metin örneği oldukça açık bir şekilde görülmektedir. Dokuzuncu lexiada Bay İzak'ın fabrikasının yer altından büyümesi ve çalışma koşullarının protestosu (Tekin, 2018, ss. 74-85), onuncu lexiada Bay İzak'ın fabrikasına gelmemeye başlaması ve altında yatan nedenler (Tekin, 2018, ss. 86-89), on birinci lexiada Çiçektepe'ye okul açılması, Şiirli Hoca'nın Çiçektepe'ye gelişi, Çiçektepe Sanayi'nin kuruluşu ve romanların Çiçektepe'deki varlıklarının yoğunlaşması (Tekin, 2018, ss. 90-95) ve on ikinci lexiada mahalle sakinlerinden Hınık Alhas'ın mahallelilere Romanların tarihiyle ilgili yalan yanlış bilgiler vermesi ve romanların Çiçektepe'ye yerleşmek için kartondan gecekondular yapması anlatılmaktadır (Tekin, 2018, ss. 96-101).

Görüldüğü gibi hiper metin kuramı ışığında *Berci Kristin Çöp Masalları*, giriş ve çıkış noktaları belirsiz, hiyerarşik ve kesin bir izleği olmayan, parçalı ve çok merkezli bir yapı teşkil etmektedir. Romanda karakterler arası geçişler, olayların birbiriyle hem alakalı hem de alakasız görünümü, dijital ağları andıran yapısıyla rizomu çağrıştırmaktadır. Bu özellikler bir araya getirildiğinde roman okurun katılımına açık, doğrusal olmayan anlatıma sahip geleneksel bir roman olmaktan ayrılmıştır.

Geleneksel romanların ağaçsı modeli *Berci Kristin Çöp Masalları* romanında görülmemektedir. Bilindiği üzere ağaçsı modelde kök (giriş), gövde (gelişme) ve dallar (sonuç) bir hiyerarşi ve düzen içerisinde okura sergilenir. Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* romanında somut bir izlek görülmemekte, dolayısıyla rizom modeli takip edilmektedir. Bu rizomatik kurgu yapısı, romanın olaylar arasında doğrusal bir bağ kurmayan yapısını somutlaştırmakta ve okura lexialar arasında kendi zihinsel bağlantılarını kurma imkânı tanımaktadır. Böylece metin, hiper metin kuramının merkezsiz ve çok yönlü okuma ilkelerini yapısal düzeye taşımaktadır.

Çokseslilik ve Diyalojizm

20. yüzyılın önemli dil felsefecilerinden ve edebiyat kuramcılarından biri olan Mihail Bahtin'in hiper metin kuramına felsefi zemin oluşturan dikkat çekici görüşleri bulunmaktadır. Bahtin'in özellikle Dostoyevski'nin romanlarından yola çıkarak ortaya koyduğu kuramsal yaklaşım, edebiyatın doğasına ilişkin pek çok düşünceyi etkilemiştir ki hiper metin bu kuramlardan biridir.

Bahtin'in hiper metin kuramına ilham veren ve felsefi zemini inşa eden önemli kavramları diyalojizm ve çokseslilik tir. Diyalojizm kavramının temelinde hakikatin ve hakikate dair insan düşüncesinin diyalojik bir doğası olduğuna dair Sokratik bir anlayış söz konusudur (Bahtin, 2004, s. 169). Hakikat, tek bir kişinin zihninden doğmadığı gibi orada bulunmamakta; onun yerine hakikati arayan insanların arasında onların diyalojik etkileşim sürecinde ortaya

çıkmaktadır. Bu bağlamda yaşamak da esasen diyalojik bir iletişime girmek, var olmak üzere iletişim kurmak anlamına gelmektedir. Bu iletişim tek sesli bir yapıdan ziyade sürekli bir etkileşim ve öteki ile ilişkiyi de içermektedir. Dolayısıyla Bahtin için diyalojizm iki kişinin konuşması değil, hakikatin, bilincin ve dilin doğasına dair bir fikir içermektedir. Diyalojizm yapı itibarıyla sözün çift sesliliğine, ben ve öteki ilişkisine, hakikatin doğasına odaklanmaktadır. Bunun bir sonucu olarak edebiyatta diyalojizm çokseslilige, monolojizmin reddine ve romanda heteroglossiaya (romanda toplumsal dil çeşitliliği) evrilmektedir. Ayrıca ileride ele alınacak olan metinlerarasılık kavramı da Bahtin'in diyalojizm kavramına dayanmaktadır (Bahtin, 2004, s. 169-205).

Bahtin'e ait kavramların ikincisi olan çokseslilik, Bahtin'in Dostoyevski eserlerinden hareketle tanımladığı kadarıyla tek bir yazar bilincinin kurduğu, bu bilincin meydana getirdiği nesnel ve sabit bir dünya olmaması, her biri kendi dünyasına sahip birbirleriyle kaynaşmayan bilinçler çoğulluğudur (Bahtin, 2004, s. 48-49). Çoksesli romanlarda karakterler yazının veya eserin bir nesnesi değil, yazarın yanında duran, kimi zaman ona karşı gelebilen otonom bir öznedir. Dolayısıyla yazarın bilinci yazıyı, kurguyu, karakterleri ve karakterlerin bilinçlerini nesneleştirmez, özellikle karakterlere nihaileştirici tanımlar vermekten uzak durur (Bahtin, 2004, s. 122).

Çoksesli romanlarda yazar kahramanı hakkında konuşmak yerine kahramanıyla konuşur (Bahtin, 2004, s. 118). Diğer önemli bir nokta, Bahtin'in Dostoyevski romanlarında tespit ettiği fikrin konumu meselesidir. Bahtin'e göre bu romanlarda fikirler soyut bir kavram değil canlı bir olayın kendisidir (Bahtin 2004, s. 143). Bu yüzden Dostoyevski ortaya attığı fikirlerden ziyade kahramanlarının bilinçleriyle ve sesleriyle düşünmektedir (Bahtin, 2004, s. 149). Özetle çokseslilik, karakterlerin özerk bilinçleriyle temsil ettikleri düşünce ve ideolojileri romana taşımaları ve böylece yazarın bilincine kendi söylemlerini eklemeleriyle ortaya çıkmaktadır.

Berci Kristin Çöp Masalları'nda Bahtin'in çokseslilik, diyalojizm, kronotop kavramları belirgin bir şekilde görülmektedir. Romandaki karakterler, yazarın kurgusunun bir parçası olmaktan çıkarak kendi bilinçlerine sahip özerk öznelere dönüşür. Mahallede yaşanan olaylar karşısında bir araya gelerek yapılan grevler üzerine konuşmaları, kuşların uçuş biçimini yorumlamaları, müezzinin kızının ölümden sonra hayata dönmesini çeşitli bir hurafelerle açıklamaları ya da birbirlerini taklit ederek buzdolabı alma ve kapı yenileme gibi davranışlar sergilemeleri işaret edilen kolektif bilinç hâlinin somut örnekleridir. Bu durum anlatıcının karakterlere bir rol biçmesinden ziyade karakterlerin gerçeği birlikte arayan, düşünen ve karar veren bir topluluk olduklarını göstermektedir. Buna ek olarak rüzgârın, kuşların, karın ve hatta fabrika atıklarının bile bir sesi olması, anlatıcıyla karakterler arasında hiyerarşik bir ilişki kurulmadığını; aksine hem diyalojik hem de çoksesli bir yapının benimsediğini ortaya koymaktadır.

Bahtin'in ortaya koyduğu ve hiper metin kuramıyla ilişkilendirilebilecek üçüncü kavram kronotoptur. Kronotop, sanatta zaman ve mekânın birbirinden ayrılmadığını, zamanın belirli bir mekânda ete kemiğe bürünüp sanatsal hâle geldiğini ve aynı zamanda bunun aksi olarak mekânın zaman aracılığıyla anlamlandırıldığı ifade etmektedir (Bahtin, 2001, s. 28). Romandaki olayların yaşandığı Çiçektepe, zamanın somutlaştığı bir düğüm noktası olmasının yanında Bahtin'in eşik kronotopu olarak adlandırdığı, yaşamın kırılma anlarının yaşandığı

zaman-mekân düzlemi olarak görülmektedir. Bu açıdan Çiçektepe, romandaki tüm lexialaın bağlandığı ve anlamın üretildiği kronotop görevini yüklenmiştir.

Sonuç olarak Tekin'in ortaya koyduğu bu çoksesli ve diyalojik yapı, romanın tek ve otoriter bir bilinç tarafından yönlendirilmesini engelleyerek söylemin merkezsizleşmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla metnin rizomatik ilerleyişiyle birleşen bu ses örgüsü, hiper metin estetiğinin çoğulcu yapısını desteklemektedir.

Metinlerarasılık ve Sözlü Kültür

Metinlerarasılık (intertextuality) bir metnin başka, önceden yazılmış bir metinle olan ilişkisi ve bağıntısı hatta bu metinlerin dönüşüme uğrayarak yeniden kullanılmasıdır (Ekiz, 2007, s. 124). Kuramın öncü ismi Kristeva, Bahtin'in diyaloji kavramını Batı eleştiri literatürüne kazandırmak ve bu kavramı yeniden yorumlamak amacındadır (Evlioğlu Gezer, 2021, s. 144). Kristeva her metnin alıntılamalardan oluşan bir mozaik teşkil ettiğini ve her metnin bir başka metnin eritilmesi ve dönüştürülmesi (transformasyon) sonucu ortaya çıktığını savunmuştur (Rızvanoğlu, 2007, s. 97). Buna bağlı olarak metinlerarasılığın iki ya da daha fazla metnin alışverişi ya da kurdukları diyalojik ilişki olduğu sonucuna varılabilir.

Metinlerarasılık kuramı metinlerarası ilişkilerin yanı sıra yazarın rolü, anlamın kaynağı ve gerçeklikle ilişki konuları üzerine yoğunlaşmaktadır. Roland Barthes'ın daha önce değinilen yazarın ölümü düşüncesi metinlerarasılık kuramını kayda değer bir şekilde desteklemiştir. Çünkü Barthes, metnin çok sesli yapısı ve alıntılardan oluşması nedeniyle yazarın otoritesinin yıkıldığını ilan etmiştir (Bedin, 2018, s. 75). Anlamı artık okurun inşa etmesi, okurun temas ettiği yapıtın dışında önceki deneyimlerle ilişki kurması da metinlerarası ilişkiyi zorunlu hâle getirmektedir.

Berci Kristin Çöp Masalları, hiper metnin de faydalandığı metinlerarasılık anlayışından kaynaklı olarak bağlantılar ağına sahip bir romandır. Yazar, romanda pek çok açıdan metinlerarasılık örneğini okuruna sunmuştur. Bunların ilk somut örneği romanda görülen sözlü kültüre yapılan atıflardır. Buna dair ilk somut örnek, romanda rüzgâr üzerine gelişen anlatı ve oyunlardır:

Önce Çiçektepeliler rüzgârın tepeye sevdalı olduğuna dair çeşit çeşit hikâyeler uydurdular (Tekin, 2018, s. 27). Daha sonra erkek kız demeden çocuklarına Rüzgâr adını verdiler, türlü oyunlar icat ettiler. Çocuklar saklambaç, körebe oynamayı unutup rüzgârın önünde durup fırıldak oldular, iki kollarını yanlara açarak altlarında tenekelerle tepeden aşağı dereye uçtular ve bu oyuna "rüzgâr kaypıncağı" adını verdiler (Tekin, 2018, s. 27-28). Kadınlar su taşırken bir oturup bir kalkmayı içeren bir oyun buldular. "Suyum suyum sucacığım, damla damla uçacağım, yelce yârim gele desin" diye türküler yaktılar (Tekin, 2018, s. 28).

Çiçektepe'nin rüzgârlarını anlatmak adına erkeklerin bulduğu "rüzgâra karşı yürüme oyunu"dur (Tekin, 2018, s. 28). Hemen ardından Çiçektepe'deki rüzgârların amansızlığını belirtmek için Çiçektepeli simitçiler ve tablacılar türkü yakarlar:

Gözüm akar oldu dizlerim tutmaz

İki kulucumdan sancı hiç çıkmaz

Buydu parmaklarım kollarım kalkmaz

Ya sen git bu tepeden ya da ben rüzgâr (Tekin, 2018, s. 28)

Güllü Baba kör olduktan sonra kendi körlüğü üzerine bir türkü yakmıştır. Bu türküyü Çiçektepe'deki herkes bilmektedir:

İçin aynası gözdür diyenler

İçim türlü renktir gözlerim kara

Düştüm yücelerden engine

Kırıldı aynam ne fayda (Tekin, 2018, s. 34)

Güllü Baba, Çiçektepe'nin yeni kurulduğu zamanlarda mahalleliye bir çeşit kanaat önderliği yapmaktadır. Mahallede bir sorun yaşandığında ya da biri bir meselede akıl danışmak istediğinde çözüm için ona başvurulur. Güllü Baba ise dua eder, önünde diz çöken çocukların ağrıyan başlarına, gözlerine ve kulaklarına okuyup üfler ve bastonunu üç kez sırtlarına dokundurarak şu türküyü yakardı:

Kulağın suyunu kurut

Gözü orta yere oturt

Hemi gül dalı baston

Bu bıldırcın yavruyu uyut (Tekin, 2018, s. 35)

Latife Tekin'in romanda yer verdiği bu türkülerden başka işçilerin grev zamanlarında yaktıkları türküler, mahallelilerin ilginç olaylar karşısında yaktıkları diğer türküler de sözlü kültüre yapılan atıfların çeşitli örnekleridir. Yazar böylece olay akışını keserek okuru başka bir veri tabanına yani sözlü kültüre sevk etmiştir.

Güllü Baba, romanın başlarında, Çiçektepe'nin kuruluş döneminde öne çıkan sayılı karakterlerdendir. Yukarıda da işaret edildiği gibi hem kanaat önderi olması hem de onun dualarından, göz yaşlarının hastalara iyi geldiğine inanılmasından dolayı mahalleliler Güllü Baba'ya sıklıkla başvurmaktaydılar. Burada görülen mistik şifacılık, halk kültüründe halk hekimliğinin farklı bir noktasını işaret etmektedir.

Metinlerarasılık kuramının uygulama biçimlerinden biri olan pastiş tekniği *Berci Kristin Çöp Masalları*'nda da görülmektedir. Nitekim roman Köroğlu Destanı gibi nazım ve nesrin iç içe geçtiği bir metindir (Atik, 2011, s. 249). Köroğlu Destanı'nda Köroğlu nasıl sık sık sazına davranıyorsa mahalleliler de yaşanan olaylarla ilgili çeşitli türküler söyler. Ancak bu kısımda asıl benzerlik romandaki türkülerden önce geçen bazı "Aldı ciğerci karısı bakalım ne dedi, diyerek sözü, kalçası yere yakın karısına verdi." şeklinde geçiş ifadelerinin bulunmasıdır (Atik, 2011, s. 254). Pastişe başka bir örnek olarak -büyülü gerçekçilik anlayışının da katkılarıyla- Gabriel Garcia Marquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* romanıyla olan sıkı benzerlik görülebilir. *Yüzyıllık Yalnızlık*'ta Buendia ailesinin Macondo'nun kuruluşunu anlatış biçimiyle *Berci Kristin Çöp Masalları*'ndaki Çiçektepe'nin kuruluşu arasında belirgin benzerlikler bulunmaktadır. İki köyün kuruluşunda yaşanan trajediler büyülü gerçekçiliğin etkisiyle trajedilikten çıkar. Diğer bir nokta iki köyün gelişimini adım adım takip etmek mümkün olmasıdır. Buendia'ların Macando'daki hikâyesi ile mahallelinin Çiçektepe'deki hikâyesi bu bağlamda örtüşür.

Özetle, Berci Kristin Çöp Masalları'nda görülen metinlerarası anlam ağı, romanın lexia yapısıyla birleşerek okuru farklı kültürel veri tabanlarına yönlendiren bir bağlantı, yani link sistemi oluşturmaktadır. Böylece metin, hiper metinsel okuma biçimlerinin temelini oluşturan açık uçlu ve çok katmanlı bir yapı sergilemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı romanının hiper metin kuramı bağlamında incelendiği bu araştırmanın bulguları, aslen dijital ağ mimarisine ait özelliklerin ve okuma biçimlerinin basılı bir edebî metinde yapısal olarak var olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma boyunca elde edilen veriler, geleneksel roman kurgusunda yer alan doğrusal nedensellik bağlarının bu eserde koptuğunu ve metnin hiper metin estetiğine uygun bir merkezsizleşme hâli sergilediğini göstermektedir.

Çalışmada işaret edildiği gibi, romanın yirmi bir adet lexia etrafında şekillenmesi, alışılagelmiş bölümleme mantığından farklı bir şekilde yapılandırıldığını göstermektedir. Barthes'ın lexia kavramına uygun bir şekilde, bu metin blokları kendi içerinde nispeten bağımsız yapısal birimler olarak konumlanmakta ve aralarında kronolojik veya zorunlu bir devamlılık ilişkisi barındırmamaktadır. Ciğerci ailesi veya müezzin ile kızı gibi sadece belirli lexialarda görünüp ardından kurgudan tamamen çıkan karakterler, metnin tekil bir olay örgüsüne indirgenmediğini kanıtlamaktadır. Bu parçalı yapı içerisinde romanın mekânı olan Çiçektepe, olayların ve metin bloklarının birbirine bağlandığı bir hiper metin düğüm noktası (node) işlevi kazanmaktadır. Çiçektepe, aynı zamanda Bahtin'in kronotop kavramına karşılık gelecek şekilde, zaman ve mekânın somutlaştığı, anlatıdaki tüm lexialaların bağlandığı ve kurgusal anlamın üretildiği temel bir kesişim alanıdır. Klasik anlamda bir başkahramanın bulunmaması, Çiçektepe'yi geçici bir merkez ve kolektif bir roman kahramanı konumuna yerleştirmiştir.

Metnin kurgusal ilerleyişi, Deleuze ve Guattari'nin rizom modeli üzerinden değerlendirildiğinde, hiyerarşik anlatı modellerinin bu romanda reddedildiği görülmektedir. Özellikle karaktere odaklı somut bir izlek, giriş, gelişme ve sonuç çizgisi içermeyen roman, okura harita çıkarma ve lexialar arası bağlantılar kurma imkânı tanıyan heterojen bir rizom yapısı sunmaktadır. Çiçektepe Sanayi'nin kuruluşu, çalışma koşullarının protesto edilişi ve Hınık Alhas'ın aktardığı sahte tarihi bilgiler gibi çeşitli olayların anlatıldığı lexialar arasında geçişler bu rizomatik kurgunun somut göstergeleridir. Bu yapısal tercih, okuru pasif bir tüketici olmaktan çıkarıp metni zihinsel olarak yeniden kuran ve lexialar arası boşlukları dolduran aktif bir konuma; Barthes'ın terminolojisiyle "yazılabilir metin" okuruna dönüştürmektedir. Yazarın mutlak otoritesinin sarsıldığı bu düzlemde, okur edebî yapıyı yeniden dizilebilir, üretilebilir ve kurgulanabilir bir ağ olarak deneyimleyerek metnin eş yazarı seviyesine ulaşmaktadır.

Metnin hiper metinsel yapısını kuramsal olarak destekleyen bir diğer unsur, yazarın bilincinin kırılarak yerini diyalojizm ve çokseslilik ilkelerine bırakmasıdır. Romanda anlatıcının, karakterler üzerinde nihaileştirici bir tanımlama kurmadığı; Güllü Baba, Çöp Bakkal, Kürt Cemal gibi mahallelilerin otonom birer özne olarak kendi seslerini, türkülerini ve bilinçlerini metne taşıdıkları saptanmıştır. Rüzgârın, kuşların ve doğa unsurlarının dahi kurguda

bir sese sahip oluşu romanda yazar ile karakterler arasında hiyerarşik olmayan eşitlikçi ve hakikati kolektif olarak arayan çoksesli bir iletişim modelinin benimsendiğini doğrulamaktadır.

Son olarak Kristeva'nın sistemleştirdiği metinlerarasılık kuramı bağlamında roman, okuru asıl metinden alıp farklı veri tabanlarına yönlendiren bir link ağı gibi işlev görmektedir. Rüzgâr oyunları, söylenen maniler, ağıtlar ve şifacılık gibi sözlü halk kültürüne yapılan doğrudan atıflar, metni sınırları belirli kapalı bir yapı olmaktan çıkarmaktadır. Köroğlu Destanı'na benzer bir şekilde nazım ve nesrin iç içe geçtiği pastiş tekniklerinin aktif kullanımı ve Marquez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* adlı eserindeki Macondo'nun kuruluşuyla Çiçektepe'nin büyüme aşamaları arasında kurulan yapısal benzerlikler, metnin öncül metinlerle girdiği ilişkiyi görünür kılmaktadır.

Tüm bu tespitler ışığında, Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* romanının; içerdiği çok merkezli rizomatik yapı, lexia ve düğüm noktası pratikleri, metinlerarasılık ağı ve çokseslilik ilkeleriyle hiper metin kuramının felsefi altyapısını geleneksel basılı bir formatta kurduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu çalışma, hiper metin estetiğinin Türk romanındaki öncül yansımalarından birini tespit etmekte ve edebî metinlerin yapısalcılık sonrası eleştiri araçlarıyla yeniden okunmasının gerekliliğini ortaya koyarak literatüre analitik bir veri sunmaktadır.

Kaynakça

Ağırbay, F. (2025). *Latife Tekin'in romanlarının Kristeva'nın "Semiyotik Khora" ve Derrida'nın "Différance" kavramları bağlamında analizi* [Doktora Tezi, Düzce Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Atik, Ş. (2011). *Latife Tekin'in romanlarında yapı, tema ve anlatım* [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Bahtin, M. (2001). *Karnavaldan romana edebiyat teorisinden dil felsefesine seçme yazılar* (S. Irzık Der., C. Soydemir, Çev.). Ayrıntı Yayınları.

Bahtin, M. (2004). *Dostoyevski poetikasının sorunları* (C. Soydemir, Çev.). Metis Yayınları.

Barthes, R. (2002). *S/Z.* Blackwell Publishing.

Bedin, C. (2018). Roland Barthes'ın metinlerarasılık kuramı üzerine bazı düşünceler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (11) 59, 73-77.

Deleuze, G. ve Guattari, F. (2023). *Kapitalizm ve şizofreni 2- Bin yayla* (E. Sünter, Çev.). Norgunk Yayıncılık.

Eco, U. (2019). *Edebiyata dair* (B. Parlak, Çev.). Can Yayınları.

Ekiz, T. (2007). Alımlama estetiği mi metinlerarasılık mı?, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, *2*(47), 119-127.

ELMCIP. (t.y.). *Afternoon, a story*. https://elmcip.net/creative-work/afternoon-story

Evlioğlu Gezer, E. (2021). Kendinden önceki metinleri bir arşiv olarak kullanan postmodern anlatılar: metinlerarasılık, göstergelerarasılık, resimlerarasılık. *İstanbul Aydın Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, *7*(14), 141-154.

Johnson-Eilola, J., & Kimme Hea, A. C. (2003). After hypertext: Other ideas. *Computers and Composition*, *20*, 415-425.

Joyce, M. (1987). *Afternoon, a story*. Eastgate Systems. https://www.wwnorton.com/college/english/pmaf/hypertext/aft/

Kilfeather, E. (1996). Hypertext theory and narrative. *Irish Communications Review*, *6*, 39.

Kılıç, M. & Aytan, T. (2018). Tuncel Altınköprü'nün "Macera Geçidi" serisinin "Hiper Metin" bağlamında incelenmesi. *V. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, 255-261.

Landow, G. P. (1991). *Hypertext: The convergence of contemporary critical theory and technology*. Johns Hopkins University Press.

Öktemgil Turgut, C. (2003). *Latife Tekin'in yapıtlarında büyülü gerçekçilik* [Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Rızvanoğlu, E. (2007). *Söyleşimcilik, metinlerarasılık: Bakhtin, Kristeva, Barthes* [Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi]. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/

Suliman, A. H. (2018). *The text, the reader and the author.* Lap Lambert Academic Publishing.

Tekin, L. (2018). *Berci Kristin ve çöp masalları*. Can Yayınları.